

Asia: VN/19196/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Metropolia kiittää mahdollisuudesta lausua ja lausuu kustakin esitetystä ehdotuksesta seuraavasti.

Esityksessä ehdotetaan Suomen Akatemiasta annettuun lakiin neljää muutosta:

1) Ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä.

On myönteistä, että Suomen Akatemian rakenteita, tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä yhtenäistetään.

2) Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin.

Tämän muutosehdotuksen perustelu on kestävä. Perusteluina käytetyt ”Läsnä- ja puheoikeus nykyisessä laajuudessa toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajille kaksinkertaistaa hallituksen keskusteluun kokouksissa osallistuvien määrän. Tämä saattaa suunnata keskustelua strategiselta tasolta yksityiskohtaisempaan suuntaan. Hallituksen työskentelyn tehostamisen ja työskentelyrauhan kannalta olisi perusteltua vähentää hallituksen kokoukseen osallistuvien määrää” (HE luonnos, s. 5) ovat kokousteknisiä asioita, eivät lainsäädännöllisiä.

Toimikunnat nimetään tiedeyhteisön keskuudestaan tekemien ehdotusten perusteella, ja niissä tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus (213/2018, 5§). On

ensiarvoisen tärkeää, että tämä tieteellinen asiantuntemus on Suomen Akatemian hallituksen käytössä sen toteuttaessa sille laissa määrättyjä tehtäviä.

3) Vuonna 2010 voimaan tulleen yliopistouudistuksen siirtymävaiheeseen kytkeytyneet Suomen Akatemian tutkimusvirkejärjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin.

Ehdotettu muutos on kannatettava. Akatemiatutkijan rahoitus on vakiintunut osaksi Suomen Akatemian rahoitusinstrumentteja. Rahoituksen vastaanottaessaan tutkimuksen suorituspaikka sitoutuu noudattamaan rahoitusehtoja, jotka koskevat mm. tutkijan työajan käyttöä muihin kuin tutkimustehtäviin, palkkausta ja muita tutkijan toimintaedellytyksiä.

4) Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset.

Se, että käytännössä ainoa suomalainen korkeatasoisen tieteen rahoittaja sidottaisiin lainsäädännön tasolla noudattamaan kulloistakin ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa, on ristiriidassa Suomen perustuslain 16§ kanssa, joka turvaa tieteen vapauden. Lisäksi ehdotettu kirjaus on ristiriidassa mm. pakote- ja vientivalvontasäädösten kanssa, joiden mukaan tutkimuksen toteuttajaorganisaatio vastaa em. säädösten noudattamisesta toiminnassaan.

Tieteen itsesääntelyyn kuuluu, että Suomessa ja kansainvälisessä yhteistyössä noudatetaan kaikilla tieteenaloilla yleisiä eettisiä periaatteita sekä erikseen tutkimusyhteisössä sovittuja, tiettyjä tieteenaloja koskevia tai tiettyihin tutkimuskohteisiin liittyviä eettisiä ohjeita ja suosituksia. Tiedeyhteisön jäsenenä Suomen Akatemia on sitoutunut noudattamaan näitä.

Ilman lakimuutostakin Suomen Akatemian toimikunnilla on mahdollisuus kirjata rahoituspäätöksiä ohjaaviin yleisiin linjauksiin ja rahoitushakemusten arviointikriteereihin esim. tutkimuseettisiä perusteita, kuten mm. nykyinen Luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta on tehnyt. (Katso kohta ”Talvihaussa 2024 voimassa olevat kriteerit ja linjaukset” sivulta <https://www.aka.fi/suomen-akatemia-toiminta/toimielimet/toimikunnat/Luonnontieteiden-ja-tekniikan-tutkimuksen-toimikunta/>)

5) Lakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita teknisluonteisia täsmennyksiä.

Näihin ei ole kommentoitavaa.

Vilkuna Anna

